

ניצחון העדינות - דבורה, יעל ואמו של סיסרא

הרב חגי לונדין

שופטים ד-ה

פרק ד

(א) ויספו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ואהוד מת:

(ב) וימכרום ה' ביד יבין מלך כנען אשר מלך בחצור ושר צבאו סיסרא והוא יושב בחרשת הגוים:

יהושע יא: "ויהי כשמע יבין מלך חצור וישלח אל יוכב מלך מדון ואל מלך שמרון ואל מלך אכשף: ואל הכנעני ממזרח ומים והאמרי והחתי והפרזי והיבויסי בהר והחוי תחת חרמון בארץ המצפה: ויצאו הם וכל מחניהם עמם עם רב כחול אשר על שפת הים לרב וסוס ורכב רב מאד: וינעדו כל המלכים האלה ויבאו ויחננו ויחדו אל מי מרום להלחם עם ישראל:

ילקטו שמעוני שופטים מג: "סיסרא בן שלושם שנה היה וכבש כל העולם בכוחו ולא היה כרך שלא היה מפיל חומה בקולו, ואפילו חיה בשדה כיוון שהיה נותן עליה קולו לא הייתה זזה ממקומה. שהיה יורד לרכב – תשע מאות סוסים במרכבתו, ובחזרה לא היה אחד מהם חוזר בשלום"

(ג) ויצעקו בני ישראל אל ה' כי תשע מאות רכב ברזל לו והוא לחץ את בני ישראל בחזקה עשרים שנה:

רש"י: בחירופים ובגידופים.

(ד) ודבורה אשה נביאה אשת לפידות היא שפטה את ישראל בעת ההיא:

מגילה יד, א: "מאי אשת לפידות' – שהייתה עושה פתילות למקדש".

(ה) והיא יושבת תחת תמר דבורה בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים ויעלו אליה בני ישראל למשפט:

מגילה יד, א: "מה תמר זה אין לו אלא לב אחד – אף ישראל שבאותו הדור לא היה להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים".

(ו) ותשלח ותקרא לברק בן אבינעם מקדש נפתלי ותאמר אליו הלא צוה ה' אלהי ישראל לך ומשכת בהר תבור ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבלון:

בד"ק: תמשוך ישראל ותפתם בדברים עד שתביאם בהר תבור כי יראים היו מחיל סיסרא לפיכך היו צריכים פיתוי ודברים רבים.

בראשית מט, כא: "נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר"; אגדת בראשית פג: "עסוקין בתורה וחביבין לפני הקדוש ברוך הוא כאילות"; בראשית רבת, יח: אמרו על נפתלי כשהיה בבית המדרש דבש וחלב היה נוטף מפייהם, כדכתיב 'נפת תטפנה שפתותיך כלה'".

רש"י בראשית ל, ח: "מאי 'נפתולי אלוהים נפתלתי עם אחותי גם יכולתי ותקרא שמו נפתלי' – מחברת צמיד פתיל, היינו חיבורים – מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים".

בראשית ל, כ: "ותאמר לאה זבדני אלהים אתי זבד טוב הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו ששה בנים ותקרא את שמו זבלון"; רש"י: "יזבלני אישי' – לשון בית זבול... בית מדור".

(ז) ומשכתי אליך אל נחל קישון את סיסרא שר צבא יבין ואת רכבו ואת המונו ונתתיהו בידך:

(ח) ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך:

(ט) ותאמר הלאך עמך אפס כי לא תהיה תפארתך על הדרך אשר אתה הולך כי ביד אשה ימכר ה' את סיסרא ותקם דבורה ותלך עם ברק קדשה:

(י) ויזעק ברק את זבולן ואת נפתלי קדשה ויעל ברגליו עשרת אלפי איש ותעל עמו דבורה:

(יא) וחבר הקיני נפרד מקין מבני חבב חתן משה ויט אהלו עד אלון בצענים {בצעננים} אשר את קדש:

(יב) ויגדו לסיסרא כי עלה ברק בן אבינעם הר תבור:

(יג) ויזעק סיסרא את כל רכבו תשע מאות רכב ברזל ואת כל העם אשר אתו מחרשת הגוים אל נחל קישון:

(יד) ותאמר דברה אל ברק קום כי זה היום אשר נתן ה' את סיסרא בידך הלא ה' יצא לפניך וירד ברק מהר תבור ועשרת אלפים איש אחריו:

(טו) ויהם ה' את סיסרא ואת כל הרכב ואת כל המחנה לפי חרב לפני ברק וירד סיסרא מעל המרכבה וינס ברגליו:

מצודת דוד: 'ויהם' - לשון מהומה.

שמות יד: "ויהי באשמרת הבקר וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים".

(טז) וברק רדף אחרי הרכב ואחרי המחנה עד חרשת הגוים ויפל כל מחנה סיסרא לפי חרב לא נשאר עד אַחַד:

ברכות נח, א: 'לך ה' הגדולה' - זו מעשה בראשית; 'והגבורה' - זו יציאת מצרים; 'והתפארת' - זו חמה ולבנה שעמדו ליהושע; 'והנצח' - זו מפלתה של רומי; 'וההוד' - זו מלחמת נחלי ארנון; 'כי כל בשמים ובארץ' - זו מלחמת סיסרא.

(יז) וסיסרא נס ברגליו אל אהל יעל אשת חבר הקיני כי שלום בין יבין מלך חצור ובין בית חבר הקיני:

(יח) ותצא יעל לקראת סיסרא ותאמר אליו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלַי אֵל תִּירָא וְיִסַּר אֵלֶיךָ הָאֵהֳלָה וְתִכְסְּהוּ בְשִׁמְיִכָּה:

(יט) ויאמר אליה השקיני נא מעט מים כי צמאתי ותפתח את נאוד החלב ותשקהו ותכסהו:

(כ) ויאמר אליה עמד פתח האהל והיה אם איש יבוא ושאלך ואמר היש פה איש ואמרת אין:

(כא) ותקח יעל אשת חבר את יתד האהל ותשם את המקבת בידה ותבוא אליו בלאט ותתקע את היתד ברקתו ותצנח בארץ והוא נרדם ויעץ וימת:

(כב) והנה ברק רדף את סיסרא ותצא יעל לקראתו ותאמר לו לך ואראך את האיש אשר אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל מת והיתד ברקתו:

(כג) ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך כנען לפני בני ישראל:

(כד) ותלך יד בני ישראל הלוך וקשה על יבין מלך כנען עד אשר הכריתו את יבין מלך כנען:

פרק ה

(א) ותשר דבורה וברק בן אבינעם ביום ההוא לאמר:

(ב) בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה':

(ג) שמעו מלכים האזינו רזנים אנכי לה; אנכי אשירה אזמר לה; אלהי ישראל:

(ד) ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים:

רש"י: "כך אמרה דבורה: קשה היא התורה (שניתנה ב'שעיר') לפרוש ממנה וטובה היא לדבוק בה, ולכך נמסרו בידי העכו"ם שפרשו ממנה, וכשהתנדבו לעסוק בה - נושעו".

(ה) הרים נזלו מפני ה' זה סיני מפני ה' אלהי ישראל:

רלב"ג: "יתכן שרמז בזה על מתן תורה ואמר שגם ההרים בעצמם נזלו ונתכו וזה היה ביום מתן תורה שנתחדש המופת מן ההר... ובזה נשלם בקיצור זכירת החסדים שנעשה השם לישראל במלחמת האומות... שהיו סיבה שיאמינו בו ישראל ויקבלו מצוותיו".

(ו) בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות והלכי נתיבות ולכו ארחות עקלקלות:

(ז) חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל:

(ח) יבחר אלהים חדשים אז לחם שערים מגן אם יראה ורמח בארבעים אלף בישראל:

(ט) לבי לחוקקי ישראל המתנדבים בעם ברכו ה':

(יב) עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר קום ברק ושבה שביך בן אבינעם:

(יג) אז ירד שריד לאדירים עם ה' ירד לי בגבורים:

(טו) ושירי ביששכר עם דברה ויששכר כן ברק בעמק שלח ברגליו בפלגות ראוּבֵן גדלים חקקי לב:

(טז) למה ישבת בין המשפטים לשמע שרקות עדרים לפלגות ראוּבֵן גדולים חקקי לב:

רש"י: "ישב לו משפתי המלחמה לשמוע מי יהיה נוצח ויהי עמו"

(יז) גלעד בעבר הירדן שכן ודן למה יגור אניות אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון:

(יח) זבלון עם חרף נפשו למות ונפתלי על מרומי שדה:

(יט) באו מלכים נלחמו אז נלחמו מלכי כנען בתענה על מי מגדו בצע כסף לא לקחו:

מצודות דוד: "ר"ל שבטי ישראל הנה לא באו לעזרת אחיהם ומלכי ארצות אחרות באו לעזרת סיסרא ונלחמו בעבורו".

(כ) מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם נלחמו עם סיסרא:

עין איה / ברכות ב / פרק תשיעי, שט: 'כי כל בשמים וארץ זו מלחמת סיסרא' כו' - במקום של מטרה אחת משתמשות כחות שמימיים כלליים, כחות הטבע הכוללים ואיתנים עם כחות הנפש האנושית וכחותיו הגופניים הפרטיים החלושים, הוא מעורר בנו המחשבה של אחדות ד' ית', המאחד בכחו העליון את הדברים הרמים והיותר כוללים עם הדברים היותר נמוכים ופרטיים. כן בין כוחות הטבע האיתנים שהם היו לעזר במלחמת סיסרא, עד הפרטיות של מסירת סיסרא ביד יעל ע"פ המקרים הפרטיים, כמה גדול המרחק - וכולם באגודה אחת ומדרגה אחת עומדים לעשות המטרה שהציבה לה ההשגחה העליונה, כולם מוכנים לעשות דבר ד' שיקום לעולם.

(כא) נחל קישון גרפם נחל קדומים נחל קישון תדרכי נפשי עז:

פסחים קיב, ב: "ויורא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (שמות יד) - אמר רב הונא ישראל שבאותו הדור מקטני אמנה היו. אמרו: כשם שאנו עולין מצד אחד כך מצריים עולים מצד אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא לשר של ים פלוט אותן ליבשה. אמר לפניו: רבונו של עולם, כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטל ממנו? אמר לו הקדוש ברוך הוא: נחל קישון יהא לי ערב. מיד פלט אותן ליבשה. מאי היא? בפרעה כתיב 'שש מאות רכב בחור' ואילו בסיסרא כתיב 'תשע מאות רכב ברזל'... כי אתא סיסרא לנחל קישון אמר לו הקדוש ברוך הוא לנחל קישון לך והשלם ערבונך. מיד גרפם נחל קישון והשליכן לים שנאמר 'נחל קישון גרפם נחל קדומים'. מאי נחל קדומים? נחל שנעשה ערב מקדם.

(כב) אַז הִלְמוּ עַקְבֵי סוּס מִדְּהָרוֹת דְּהָרוֹת אַבְרָיו:

רש"י: נשתלפו טלפי סוסיהם, שהיה חום הכוכב מרתיח את הטיט והציפורן נשמטה כמו שמולגין את הרגלים ברותחין והטלפים נשמטים, מתוך שנשתלפו נהלמו הרגלים.

שמות יד: "וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֶף יְהוָה אֶל מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעֹמֹד אֵשׁ וַעֲנַן וַיַּהֲרֹם אֶת מַחֲנֵה מִצְרַיִם: וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתָּיו וַיִּנְהַגְהוּ בַכַּבָּדָת"; רש"י: "עמוד ענן יורד ועושה אותו כטיט ועמוד אש מרתיחו, וטלפי סוסיהם משתמטות".

(כג) אורו מרוז אמר מלאך ה' ארו ארו ישביה כי לא באו לעזרת ה' לעזרת ה' בגבורים:

(כד) תברך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תברך:

(כה) מים שאל חלב נתנה בספל אדירים הקריבה חמאה:

(כו) ידה ליתד תשלחנה וימינה להלמות עמלים והלמה סיסרא מחקה ראשו ומחצה וחלפה רקתו:

(כז) בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד:

יבמות קג, א: אמר רבי יוחנן: שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום, שנאמר 'כרע נפל שכב בין רגליה כרע, נפל באשר כרע שם נפל שדוד'; נזיר כג, א: "גדולה עבירה לשמה... ומבני בניו של סיסרא למדו תינוקות בירושלים".

(כח) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו:

(כט) חכמות שרותיה תענינה אף היא תשיב אמריה לה:

(ל) הלא ימצאו יחלקו שלל רחם רחמתי לראש גבר שלל צבעים לסיסרא שלל צבעים רקמה צבע רקמתיים לצוארי שלל:

תוספות ראש השנה לג, ב, ד"ה 'שיעור תרועה': "מאה תקיעות... כנגד מאה פעיות דפיעא אימיה דסיסרא... 'יום תרועה יהיה לכם' - יום יבא יהיה לכם".

(לא) כן יאבדו כל אויביך ה' ואהביו כצאת השמש בגברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה:

עין איה שבת ב פג: הנעלבין ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים ועונים, ליהם הכתוב אומר "ואהביו כצאת השמש בגבורתו", אוהביו של ה' אינם מטושטשי החיים, מדולדלי הכח - שנכשלים כאלה לפעמים יתראו כצנועים וטהורי המידות. לא! החולשה החיונית אינה האהבה האלוהית, שהיא בתכונה מלאה חיים ועז, רק אוהביו הם כצאת השמש בגבורתו - שבכל מלא זוהרה ורב חומה, היא פועלת את מפעלי החיים והאור על מלא עולם.